

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/nauka-i-edukacja/badania-historyczne/konferencje/26893,Konferencja-naukowa-Oboz-w-Potulicach-aspekt-trudnego-sasiedztwa-polsko-niemieck.html>
02.03.2026, 15:54

Strona znajduje się w archiwum.

Konferencja naukowa „Obóz w Potulicach – aspekt trudnego sąsiedztwa polsko-niemieckiego w okresie dwóch totalitaryzmów” – Bydgoszcz, 27 maja 2004 r.

27.05.2004

Jednemu z największych obozów hitlerowskich na Pomorzu poświęcona była konferencja naukowa zorganizowana przez Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej w Gdańsku Delegatura w Bydgoszczy oraz Akademię Bydgoską. Konferencja miała miejsce 27 maja 2004 r. w Bydgoszczy i poprzedziła podpisanie umowy o współpracy między tymi instytucjami, co oficjalnie nastąpi 23 czerwca 2004 roku. Mimo upływu lat nadal nie ustalony jest status obozu w Potulicach i jego rola w eksterminacji mieszkańców Pomorza. Wokół charakteru tego obozu nadal toczy się naukowy spór.

Otwarcia konferencji dokonali rektor Akademii Bydgoskiej prof. dr hab. Adam Marcinkowski oraz wiceprezes IPN Janusz Krupski, którzy podkreślili konieczność podejmowania trudnych tematów dotyczących stosunków polsko-niemieckich. Na konferencji zaprezentowano najnowszy stan badań nad dziejami obozu w Potulicach. Wystąpienia historyków opierały się w większości na niepublikowanych dotąd dokumentach przechowywanych w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej oraz Archiwum Akt Nowych w Warszawie.

Prof. dr hab. Włodzimierz Jastrzębski omówił politykę narodowościową Niemiec na Pomorzu Gdańskim w czasie okupacji. W swym wystąpieniu skupił się na skomplikowanym problemie wpisu na niemiecką listę narodowościową, co w konsekwencji skazało wielu Pomorzan na pobyt w obozie potulickim. Historię obozu w Potulicach w okresie drugiej wojny światowej przedstawiła dr Alicja Paczoska, pracownik OBEP IPN w Gdańsku. W swym referacie ukazała tragedię polskich rodzin, które przez władze niemieckie zostały skazane na pobyt w obozie. Dr Aleksander Lasik, adiunkt Instytutu Historii AB omówił trudności w określeniu statusu obozu w Potulicach, który mimo, że nie podlegał Inspektoratowi Obozów Koncentracyjnych był obozem, gdzie warunki były porównywalne z warunkami panującymi w obozie w Stutthofie. Po referatach tych nastąpiła ożywiona dyskusja, w czasie której głos zabierali przede wszystkim byli więźniowie. Środowiska kombatanckie zwróciły się z apelem do historyków, aby wznowili badania nad statusem i charakterem obozu hitlerowskiego w Potulicach. Od końca lat sześćdziesiątych nie powstała żadna monografia poświęcona tej problematyce. Zdaniem środowisk kombatanckich zweryfikowaniu powinny ulec przede wszystkim liczby osób więzionych jak i tych, którzy w obozie zginęli. Kombatancki oczekują, że znowelizowane zostanie przez sejm rozporządzenie prezesa Rady Ministrów z dnia 20 września 2001 roku i ponownie Potulice znajdą się w wykazie miejsc odosobnienia, funkcjonujących w okresie drugiej wojny na ziemiach polskich.

Na zakończenie tej części obrad pan Zygmunt Lewandowski, prezes Stowarzyszenia Poszkodowanych przez III Rzeszę wręczył dyplomy uznania i medale naczelnikowi Delegatury IPN

w Bydgoszczy Krystynie Trepczyńskiej oraz dr Alicji Paczoskiej dziękując im za wysiłki zmierzające do upamiętnienia gehenny więźniów Potulic.

Druga część obrad poświęcona była represjom aparatu bezpieczeństwa wobec ludności niemieckiej, która w oczekiwaniu na wyjazd za Odrę internowana była w Centralnym Obozie Pracy w Potulicach. Najpierw uczestnicy konferencji zapoznali się z referatem dr. Stanisława Jankowiaka z OBEP IPN w Poznaniu, który omówił genezę tworzenia obozów pracy na ziemiach polskich po 1945 roku. Bogusław Kopka, historyk z BEP IPN w Warszawie, zaprezentował podstawy prawne i organizacyjne funkcjonowania powojennych obozów pracy. Dr hab. Zdzisław Biegański z AB przedstawił powojenne procesy strażników niemieckich obozów, w tym również obozu w Potulicach. Podkreślił, że tylko w niewielkim stopniu wymiar sprawiedliwości ukarał zbrodniarzy wojennych i do wyjątków należeli ci, którzy ponieśli konsekwencje popełnionych zbrodni na ludności polskiej. Z powojenną historią obozu w Potulicach zapoznał obecnych dr hab. Witold Stankowski z Instytutu Historii AB. W swym wystąpieniu podkreślił, że w obozie tym – w założeniu tworzonego dla ludności niemieckiej – w rzeczywistości przetrzymywano również Polaków. Dr Aleksandra Chylewska z Katedry Germanistyki z AB przeanalizowała wspomnienia Luise Neugabeauer i Janiny Nowak, które po wojnie przebywały w obozie w Potulicach i w swym publikacjach poruszyły nie tylko wątki autobiograficzne, ale również ukazały skomplikowane stosunki polsko-niemieckie w rejonie bydgoskim w przededniu wybuchu drugiej wojny, jak również w czasie jej trwania. Ostatni referat wygłosił archiwista z IPN w Bydgoszczy Waldemar Ptak. W swym wystąpieniu przedstawił on sylwetki naczelników powojennego obozu w Potulicach. Polemizował on z tezą lansowaną przez dziennikarzy niemieckich, iż w Potulicach miała miejsce „zemsta ofiar”. Duża śmiertelność więźniów Potulic nie była celowym zamierzeniem władz polskich czy działaniem władz obozowych, ale wynikała z warunków, w których przebywali więźniowie i wybuchających epidemii. Śledztwo prowadzone aktualnie przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Gdańsku również nie potwierdza mordów dokonywanych przez Polaków na Niemcach.

Obradom przysłuchiwało się około 100 osób, w tym wielu byłych więźniów Potulic.

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

Gdańsk

